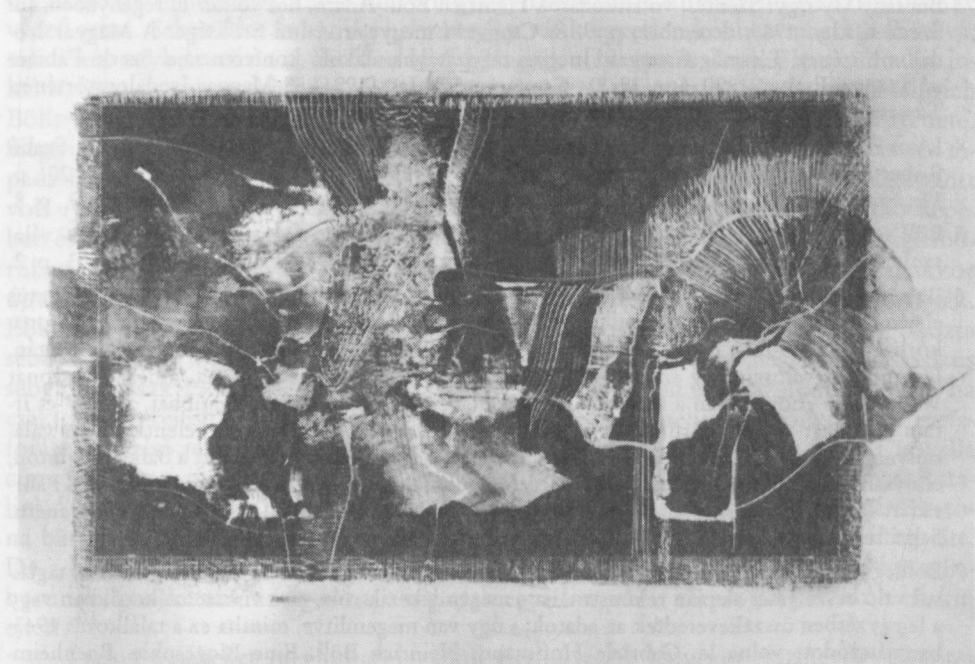

- 8 Ez az élmény lehet az „Aufenthalt in X” („X-ben várakozva”, fordította Bor Ambrus) egyik motívumának alapja: egy katona nem akar visszatérni a frontra, azt hajtogatja, hogy a pusztába szökik. A történet Magyarországon, egy alföldi városkában játszódik, s minden bizonynyal Szentés a névtelen helység modellje.
- 9 Harmincegy évvel később, felkérésre, még egyszer, most már szélesebb olvasóközönség részére ír Jüngerről. Itt megenlíti, hogy az „In Stahlgewittern”-t a háború alatt olvasta, talán 1943-ban... Az évszámra tehát rosszul emlékszik Böll, de esszéjében a lényeget illetően ugyanazt írja, mint szentesi levelében. L.: „Das meiste ist mir fremd geblieben”. Ernst Jünger zum 80. Geburtstag. In: Heinrich Böll: Essayistische Schriften und Reden. Bd. 3. (1973–1978.) Hrsg. v. Bernd Balzer. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 1978., p. 226–229.
- 10 Ezeket a szegényeket nevezi Böll a Biliárd fél tízkor (1959) c. regényében „bárányoknak”.
- 11 Heinrich Böll: És lőn este és reggel. Válogatott elbeszélések. (1947–1981.) Budapest: Európa Könyvkiadó., p. 166.
- 12 Lásd a 3. lábjegyzetet.

ZOMBORI LÁSZLÓ